

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No:1968/38

Karar No:1969/34

Karar günü:12/6/1969

Resmi Gazete tarih/sayı:29.1.1970/13412

İstemde bulunan mahkeme : İstanbul Asliye 19. Hukuk Hâkimliği.

İstemın konusu : Yargıtay'ın kuruluşuna ilişkin 1221 sayılı Kanunun 21/4/1953 günlü ve 6082 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan ve içtihadı birleştirme kararlarını düzenliyen 8. maddesinin Anayasa'nın güçler ayrılığı ilkesini benimseyen hükümlerine, 132 ve 139. maddelerine aykırılığı nedeni ile iptali istenilmiştir.

OLAY:

Davacı kiralayanla davalı kiracı arasındaki davada Yargıtay'ın 1965 günlü İçtihadı Birleştirme Kararına dayanılarak kira parasının tespiti istenilmiştir. Dâvâlı vekili, dâvanın dayanağı bulunan içtihadı Birleştirme Kararının Yargıtay'a bu türlü kararlar verme yetkisini ve bu türlü kararlara mahkemeleri bağlayıcılık niteliğini tanıyan Yasa hükmünün, Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüş, mahkeme ise bu görüşü benimseyerek konunun karara bağlanması için işi, Anayasa Mahkemesine göndermiştir.

Mahkemece benimsenen Anayasa'ya aykırılık nedenleri şunlardır:

1. Anayasa'nın 5. maddesi, yasama yetkisinin yalnızca T.B.M.M. nce kullanılmasını öngörmüşken Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kararı vererek sürekli, genel ve bağlayıcı nitelikte hukuk kuralları koymasının 5. madde hükmü ile bağdaştırılması düşünülemez.

2. Anayasa'nın 139. maddesi, Yargıtay'ın görevini açıklarken onun sürekli, genel ve bağlayıcı nitelikte kurallar koyabilmesini öngörmüş değildir, içtihadı birleştirmeye ilişkin yasa hükmü, bu maddeye dahi aykırıdır.

3. Anayasa'nın 132. maddesinin ikinci fıkrasına göre hiç bir makam veya yer veya kişi veya organa, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir verme, genelge gönderme, herhangi bir tavsiye veya telkinde bulunma yetkisi tanınmış değilken, İçtihadı Birleştirme Kararı verme yetkisini öngören hüküm, Yargıtay'a mahkemelere genelge niteliğinde bağlayıcı kararlar vermek olanağı sağlamıştır; bu nedenle, Anayasa'nın 132. maddesinin ikinci fıkrasına dahi aykırıdır. Bundan başka, 132. maddenin birinci fıkrası gereğince ancak Anayasa'ya kanuna, hukuka ve vicdan kanısına göre hüküm verecek olan hâkimlerin bunlar dışında kalan İçtihadı Birleştirme Kararlarına göre hüküm vermekle ödevli tutulmaları, ayrıca, 132. maddenin birinci fıkrasına dahi aykırı bulunmaktadır.

4. Anayasa'nın hukuk devleti ilkesi ile güçler ayrılığı ilkesi uyarınca hiç bir organın sınırsız işlem yapma yetkisi olmadığı gibi, organların işlemleri denetime bağlanmıştır ve bütün organlar işlemlerinde kazanılmış haklara saygı göstermekle ödevlidirler; oysa içtihadı Birleştirme Kararı denetlenemez, onun iptali için başvurma yolu yoktur, çıktığı tarihten çok önce geçmiş olan olaylara dahi herhalde uygulanır. Böylece içtihadı birleştirme kararlarına dayanak olan yasa hükmü, Anayasa'nın hukuk devleti ilkesi ile güçler ayrılığı ilkesine dahi aykırı bulunmaktadır. .

İPTALİ İSTENİLEN KANUN HÜKMÜ :

Esas No:1968/38
Karar No:1969/34

1221 sayılı Kanunun 21/4/1953 günlü ve 6082 sayılı Kanunla değişik 8. maddesi şöyledir:

Madde 8- Temyiz dairelerinden biri :

- A) Müstakar içtihadından dönmek isterse; .
- B) Benzer hâdiselerde birbirine uymayan kararlar vermiş bulunursa;
- C) Bir kısım umumî heyetine mensup iki dairenin kararları arasında ihtilâf bulunursa;

Alâkalı daire reisi veya ihtilâf halinde bulunan dairelerin reislerinden biri, rücuun veya uyuşmazlığın sebep ve mahiyetini izah eden raporunu karar suretleri ile birlikte Birinci Reislığe verir. Birinci Reislük gerektiği hallerde diğer dairenin de yazılı mütalâasını aldıktan sonra bu hususta bir karar verilmek üzere dosyayı ait olduğu kısım umumî heyetine tevdi eder. Rapor ve mütebayın kararlarla mütatâaname bir hafta içinde müzakereye iştirak edecek hâkimlere dağıtılır.

Eğer ihtilâf:

- A) Kısım umumî heyetleri;
- 3) Bir daire ile mensup olduğu umumî heyet;
- C) Bir kısımdaki dairelerden biri ile diğer kısım umumî heyeti;

D) Bir kısımdaki bir daire ile diğer kısımdaki bir daire arasında vücut bulmuş ise iki kısım umumî heyetlerinin birleşmesi suretiyle toplanacak büyük heyetle birinci fıkrada gösterilen usul ve şekil dairesinde halledilir.

Kısım umumî heyetlerinin veya Büyük Heyetin içtihatların birleştirilmesi suretiyle verilmiş bir kararının değiştirilmesini veya kaldırılmasını gerekli kılacak hal ve vaziyetin ortaya çıkacağı Birinci Reislığe yapılacak müracaatla esbap ve müstenidatı ile bildirilirse Reislük bu talebi ihtiva eden dilekçe veya yazıyı ait olduğu umumî heyete havale eder. Umumî heyetlerde bu şekildeki müracaatların. müzakere edilebilmesi için heyeti terkip eden hâkimlerin mutlak ekseriyetince bir karar verilmek lâzımdır. Ancak bu takdirde esasın müzakeresine geçilebilir .

İçtihatların birleştirilmesi veya müstakar bir içtihadın kaldırılması veya değiştirilmesi için yapılacak müzakerelerde işi tetkik edecek olan umumî heyete mensup dairelerden her birinin hâkim sayısı altı itibar edilmek suretiyle mecmunun üçte ikisinin bulunması ve kararların da mevcudun üçte iki ekseriyetiyle verilmesi muktazidir. Birinci müzakere sonunda verilecek kararlarda, üçte iki ekseriyet vücut bulmazsa ikinci müzakereye bırakılır. Müteakip toplantılarda müzakere nisabı muhafaza edilmek şartıyla yine üçte iki ekseriyet hâsıl olamazsa müzakerede hazır bulunanların mutlak ekseriyeti ile karar verilir.

İçtihatların birleştirilmesi suretiyle verilen kararlar, emsali hâdiselerde mahkemeleri bağlar.

Ceza işlerine taallük eden içtihatların birleştirilmesi müzakere ve kararlarında Cumhuriyet Başmüddeiumumisi hazır bulunur ve reye katılır.

Mütehalif kararların içtihatların birleştirilmesi şekli ile halli için Temyiz daireleri reislerinden başka kendisini alâkalı sayan herhangi bir kimse de birinci fıkrada yazılı usul ve şekle riayet ederek Birinci Reislığe müracaatta bulunabilir.

İPTAL İSTEMİ İLE İLGİLİ ANAYASA HÜKÜMLERİ:

Esas No:1968/38
Karar No:1969/34

"Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir."

"Madde 5- Yasama yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez."

"Madde 6- Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir."

"Madde 132- Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa'ya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlarına göre hüküm verirler.

Hiç bir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

....."

"Madde 139- Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli dâvalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri Yüksek Hâkimler Kurulunca, Yargıtay Birinci Başkanı ile İkinci Başkanları ve Cumhuriyet Başsavcısı Yargıtay Büyük Genel Kurulunca, üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay'ın kuruluşu, işleyişi, başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri kanunla düzenlenir."

İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca Başkan Vekili Lûtfi Ömerbaş, Üye Salim Başol, Feyzullah Uslu, A. Şeref Hocaoğlu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Sait Koçak, Avni Givda, Muhittin Tayları, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun ve Muhittin Gürün'ün katıldıkları 24/9/1968 günlü ilk inceleme toplantısında, mahkemenin dâva dosyasında bulunan konu ile ilgili belgelerin örnekleri yerine dosyayı tüm olarak Mahkememize yollamış bulunması dolayısıyla 44 sayılı Kanunun 27. maddesine göre işlem yapılması için dosyanın geri çevrilmesine evvelce karar verilmesi üzerine mahkeme, bu kez, az önce sözü edilen yasa hükümleri gereğini yerine getirmiş olduğundan işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

ESASIN İNCELENMESİ:

Esasa ilişkin rapor, iptal isteminin gerekçeleri ile dosyadaki belgeler, iptali istenilen yasa hükmüne ilişkin yasama belgeleri Anayasa'nın konu ile ilgili hükümleri ve bunlara ilişkin yasama belgeleri incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü.

1. İçtihadı birleştirme karan, o zamana değin hukuk alanında hukuk kuralı olarak bulunmayan yeni bir kural koymayı erek edinmiş olan bir hukuk işlemi değildir. Gerçekten, istem konusu yasa hükmü incelendiğinde görülür ki bir olayda uygulanacak olan hukuk kuralının hangisi olduğu yönünde verilen kararlar arasında çelişmeye düşülmesi veya bir olayda uygulanacak olan bir hukuk kuralının başka başka dâvalarda değişik biçimde yorumlanarak uygulanması söz konusu olur ise, ortaya atılan hukuk görüşlerinden hangisinin hukuka uygun bulunduğunu belirtmek üzere içtihadı birleştirme kararı verilmesi yoluna gidilir. Demek ki içtihadı birleştirme kararı, belli bir olay için yeni bir hukuk kuralı koymak ereği ile değil, ancak ve ancak belli bir olaya uygulanacak yasanın veya nesnel nitelikte, olan tüzük ve yönetmelik kuralları gibi öbür hukuk kurallarından hangisinin,

hangi anlamda uygulanacağını saptamak için verilir. Buna göre içtihadı birleştirme kararı yasa koyucu veya yetkisi içinde idare tarafından ortaya konulmuş bulunan nesnel hukuk kurallarının uygulanma biçimini gösteren ve bu bakımdan yemlik doğurucu nitelikte bulunmayan, ancak hukukî bir durumu açıklayan nitelikte bir hukuk işlemidir. Bundan ötürü bu işlem; genel, nesnel ve yenilik doğurucu nitelikte bir işlem olan yasa koyma işlemi ile bir tutulamaz ve içtihadı birleştirme karar veren Yargıtay'ca Türkiye Büyük Millet Meclisine özgü yasama yetkisinin kullanılmış ve böylece Anayasa'nın öngördüğü güçler ayrılığı ilkesinin çiğnenmiş olduğu ileri sürülemez.

2. Anayasa'nın 139. maddesi gereğince Yargıtay adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme yeridir. Hâkimler de her insan gibi yanılabilir, usule ve yasaya aykırı kararlar verebilir veya hâkimlerin verdikleri kararlar, taraflar için doyurucu olmayabilir. Bu durum, mahkeme kararına karşı mahkemenin kendisine veya başka bir mahkemeye başvurarak bu kararların yeniden incelettirilmesi zorunluğunu doğurmuştur. Yargıtay bu zorunluğu karşılamak ereği ile ve özel yasa ile kurulmuştur. Anayasa da bu niteliğini belirterek Yargıtay'ı Anayasa kurumları arasına almıştır. Bundan başka Yargıtay, ülkede içtihat birliğini de gerçekleştirmekle görevlidir, çünkü hâkimlerin belli olaylarda uyguladıkları yasaları ve öbür hukuk kurallarını kendi kamlarına göre başka başka biçimde yorumlamaları olanağı bulunduğundan, mahkemelerin benzer olaylarda verdikleri kararlar arasında çelişmeler doğabilmekte ve bu çelişmeler Anayasa'nın 12. maddesinde tanınan yasa önünde eşitlik ilkesini zedelemekte ve bundan dolayı içtihatlar arasında birlik sağlama zorunluğu ortaya çıkmaktadır. Anayasa'nın 139. maddesi hükmü ile 12. maddesi hükmü bir arada düşünülünce, Yargıtay'ın anayasal görevleri arasında içtihat birliğini sağlama görevinin bulunduğu da açıkça görülmektedir. Yargıtay'ın, gerek alt mahkemelerin verdikleri kararları denetlemek görevini, gerekse hukuk kurallarının yorumlanmasında birliği gerçekleştirme, başka deyimle, çelişmeleri önleme görevini yapabilmesi için, verdiği kararların hiç değilse bir bölümünün mahkemeleri bağlayıcı kararlar olması gerekmektedir. Gerçekten Yargıtay kararlarının hiç değilse bir bölümüne bağlayıcı nitelik tanınmayacak olursa, Yargıtay görüşünün benimsenmesi, mahkemelerin iradesine bağlı kalacak ve Yargıtay'ın durumu, danışma yolu ile karar veren bir yer olmaktan ileri gidemeyecektir. Sosyal açıdan adaletin en önemli gereklerinden birisi, belli olaylara belli hükümlerin tek anlamda olmak üzere uygulanmasıdır. Demek ki aynı nitelikteki olaylara başka başka hükümlerin ya da aynı hükmün başka başka biçimlerde uygulanması, doğrudan doğruya adalet duygusunu İncitici ve yurttaşların Devlete karşı güvenini azaltıcı ve yerine göre temelden sarsıcı bir etki doğurmaktadır. İşte sosyal bakımdan çok ağır olan bu sakıncayı önlemek üzere Anayasa, Yargıtay'a, adlî yargı alanında hukuk uygulamalarında birliği sağlamak görevini dahi vermiştir. Özet olarak denilebilir ki, içtihadı birleştirme kararları vermek yetkisi ve bu kararların bütün mahkemeler için bağlayıcı olmak niteliği, bir bakıma Anayasa'nın 139 ve 12. maddeleri hükümlerinin uygulanmasını sağlamaya elverişli tedbirlerdendir.

3. Anayasa'nın 132. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarındaki yargı bağımsızlığına ilişkin hükümler açısından düşünüldüğünde Yargıtay'ın içtihadı birleştirme kararı vermesinin ve bu kararların mahkemeleri bağlayıcı nitelikte bulunmasının mahkemelerin bağımsızlığı kuralı ile bağdaşmadığı savunulamaz. Buradaki bağımsızlık hükümlerinin ereği, yargı çalışmalarını, yargı işlerine yabancı olan etkilerin dışında tutmak, başka deyimle, bu maddenin öngördüğü bağımsızlığın ereği herhangi bir işi veya dâvayı yalnızca bu davanın esasını gören hâkim veya mahkemenin kanısına göre hükme bağlatmak olmayıp, yargı işlerinin dışarıdan gelecek etkilerden uzak ve yalnız hukukî ölçülere göre değerlendirilip hükme bağlanmasını sağlamaktır. Buna göre bir hâkim kararının başka bir hâkim tarafından da denetlenmesi bu maddenin kapsamı dışında kaldığı gibi, bir hâkim kararının Yargıtay'ın görüşüne uygun olarak verilmesi ödevinin hâkimlere yükletilmesi dahi bu maddenin koyduğu yasaklayıcı kuralların kapsamı dışında kalmaktadır. Az yukarıda belirtildiği üzere Türkiye'de adlî yargı alanındaki hukuk uygulamalarında görüş birliğini sağlamak için Anayasa'nın 139. maddesi ile görevlendirilen Yüksek Mahkemenin bağlayıcı nitelikteki yorum

kararım 132. maddenin ikinci fıkrası kapsamına giren bir genelge veya buyruk saymak bu yüksek mahkemeye verilen görevin gereklerine aykırı düşer.

Anayasa, Anayasa yargısından başka adli yargı, idarî yargı, askeri yargı ayrımını yapmakla her yargıyı kendisi içinde bir bütün saymış ve birisinin öbürünün işlerine karışmasını doğru görmemiştir. Ancak, incelediğimiz işte, adli bir mahkemenin kararlarını denetleme yeri olan yüksek adli mahkemenin kararlarının hiç değilse bir bölümüyle alt adli mahkemelerin bağlı tutulması söz konusu olduğundan, adli yargı işine başka türden bir yargı yerinin karışmış olduğundan ve böylece adli yargının Anayasa'nın 132. maddesinin birinci fıkrasına dayanan (Belli davada uygulanacak hukuk kuralının hangisi olduğunu belli etme ve uygulanacak kuralı yorumlama gibi) yetkilerinin Anayasa'ya aykırı biçimde sınırlandırılmış bulunduğundan dahi söz edilemez. Yüksek adli mahkeme olan Yargıtay, bir içtihadı Birleştirme Kararı ile belli olayda hangi kuralın uygulanacağını veya uygulanacak kuralın ne anlama geldiğini saptamış bulunursa, artık mahkemenin Yargıtay'ın görüşü yerine kendi görüşü ile hüküm verme yetkisi söz konusu olamaz. Çünkü mahkemenin yetkisi, Yargıtay'ın Anayasa'ya uygun yasa hükmüne dayanarak vermiş olduğu içtihadı birleştirme kararıyla belli olay için sınırlandırılmış bulunmaktadır. Demek ki hâkimlerin içtihadı birleştirme kararına göre karar verme ödevi, Anayasa'nın 132. maddesinin birinci fıkrasıyla kendisine yükletilen yasaya ve hukuka göre karar vermek ödevinin belli alanda bir uygulamasıdır.

Bir de içtihadı birleştirme kararının hâkimleri vicdan kanılarına aykırı kararlar vermeğe zorlaması bakımından Anayasa'nın 132. maddesinin birinci fıkrası hükmüne aykırılığı ileri sürülebilir. Sözü edilen 132. maddenin birinci fıkrasındaki sıraya göre vicdan kanısı etkeni, en sonda anılmıştır. Bu ilke, olarak. Anayasa, yasa ve hukuk kuralları çevresinde edinilecek vicdan kanısının yargıya temel tutulacağını göstermektedir; imdi, hâkimin Anayasa'ya, yasaya ve hukuk kurallarına uymayan bir vicdan kanısından ve bunun sonucu olarak, bu yönden Anayasa'ya aykırılıktan söz edilemez.

4. İptal konusu yasa hükmünün yorumunda da, bütün yasa hükümlerimi] yorumunda olduğu gibi, Anayasa'nın 8. maddesinde belirtilen Anayasa'nın üstünlüğü ilkesinin uygulanması ve bu arada Anayasa'nın 2. maddesi uyarınca hukuk devleti olan Türk Devletinde kazanılmış hakların korunmasının zorunlu olduğunun gözönünde bulundurulması gerektir, itiraz konusu 8. madde hükmünün yazılışında bu gereğin gözönünde tutulmasına engel nitelikte bir yön olmadığı gibi, hükmün dayandığı düşünceler (Mahkeme kararlarının doğruluğunu ve hukuk uygulamalarında birliği sağlama düşünceleri) dahi kazanılmış hakların korunması ilkesi ile çelişir bir durumda değildir. Demek ki, incelenen kuralda Anayasa'nın 2. maddesiyle benimsenen hukuk devleti ilkesine de aykırılık yoktur.

Bu kararların hukuku kalıplaştırdığı savı dahi, doğru değildir; zira, tartışma konusu 8. madde içinde içtihadı birleştirme kararlarının değiştirilmesi yolu gösterilmiştir. (Maddenin birinci fıkrasının A bendi ve üçüncü fıkrası.) Buna göre, içtihadı birleştirme kararlarının değiştirilemeyeceği görüşü de doğru görülmektedir. Gerçekten, güçlü gerekçeler gösterilerek içtihadı birleştirme kararlarının değiştirilmesi sağlanabilir ve bunun uygulanması da vardır.

Denetleme konusuna gelince : Anayasa'mız hukuk devleti ilkesini benimsemiş olması dolayısıyla yasama işlemlerini ve idare işlemlerini yargı denetimine ve yine alt mahkemelerin kararlarını da, kural olarak, yüksek mahkemelerin denetimine bağlı tutmuş ise de yüksek mahkeme kararları için başka bir denetim yeri öngörmüş değildir. Anayasa'nın 114, 149., 151. maddeleriyle 139., 140., 141. ve 152. maddelerinin birlikte incelenmesinden çıkan sonuç budur. İmdi, Yargıtay'ın içtihadı birleştirme kararlarını denetleyecek başka bir yerin bulunmayışının Anayasa'ya aykırılığı savı da, doğru sayılamaz.

Esas No:1968/38
Karar No:1969/34

5. Yukarıda yazılı nedenlerle istem konusu hükümde Anayasa'ya her hangi bir aykırılık görülmediğinden, itirazın reddine karar verilmek gerekir.

SONUÇ :

Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına dair 1221 sayılı Kanunun 21/4/1953 günlü ve 6082 sayılı Kanunla değişik 8. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın raddine 12/6/1969 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkanvekili
Lütfi Ömerbaş

Üye
İhsan Keçecioğlu

Üye
Feyzullah Uslu

Üye
A. Şeref Hocaoğlu

Üye
Fazlı Öztan

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Muhittin Gürün